

stubbar» kan ej heller finnas kvar. Om flera delar av runstenen ligger i skogen på Sundsmarnäset, är de åtminstone för närvarande och tills vidare oåtkomliga.

Röd gävlesandsten. Stenen består av tre delar med fullständig passning. Delarna är nu hopfogade med stenkitt. Mått: 35×34×2 cm. Runornas storlek är 7 cm. Ristningen är tydligt huggen. På fragmentet finns sju hela och två skadade runor samt en detalj av ornamentiken. Ristninglinjerna framträder ljusa i den eljest röda ytan. Vid sidan av en böjd ornamentslinje löper parallellt en rad av mycket grunda små punkter. Dessa utgör utan tvivel rester av en av ristaren gjord förhandsskissning; se Pl. 13.

Inskrift:

... -**btir uik** - ...
5

... æftir Vig ...

»... efter Vig ...»

Till läsningen: Av runan 1 återstår ett 2,5 cm långt stycke av nedre delen, alltså endast en tredjedel av runan. Övriga delar har förlorats, då stenen slogs sönder. I **2b** utgår bistavarna från ramlinjerna. **3t** har dubbelsidiga bistavar, som utgår ett kort stycke nedanför huvudstavens topp. **4i** är ej stunget. En brottspricka träffat runans fot. Skiljetecken saknas efter **5r**. **6u** är ej stunget, ej heller **7i** och **8k**. Av runan 9 återstår, alldeles i fragmentets kant, den vänstra delen av huvudstaven; stenen har således brustit längs runans huvudstav. Ingen bistav har huggits till vänster om huvudstaven.

Att runföljden 6–9 **uik** - innehåller början av ett personnamn är uppenbart. Eftersom runan 9 ej har någon bistav till vänster om huvudstaven, kan namnet ha varit t. ex. *Vigbiorn*, *Vigisl*, *Vigulfr*, *Vikingr*, *Vigi*.

Det bevarade stycket av Axmarsstenen visar, att runstenen har varit ristad av en van och skicklig runmästare. Det är mycket beklagligt, att inga ytterligare delar av stenen har kunnat uppsåras.

22. Berg, Hamrånge sn. Nu i Statens Historiska Museum

Pl. 13

Litteratur: H. Ryd, En arkeologisk undersökning i Hamrånge socken, Gestrikland (i: Meddelanden af Gestriklands Fornminnesförening 1916–17, s. 5); O. Janse, Skrivelse till Riksantikvarien den 4.10.1930 (SHM:s inventariehandlingar); Riksantikvarieämbetets skrivelser till P. Lindkvist och till O. Lindqvist den 27.10.1930 (SHM:s inventariehandlingar); P. Lindkvist, Brev till Vitterhetsakademien den 3.11.1930 (SHM:s inventariehandlingar); O. Lindqvist, Brev till Riksantikvarien den 5.11.1930 (SHM:s inventariehandlingar); Riksantikvarieämbetets skrivelse till J. E. Modén den 11.11.1930 (SHM:s inventariehandlingar); Riksantikvarieämbetets skrivelse till O. Lindqvist den 20.10.1931 (SHM:s inventariehandlingar); A. Oldeberg, Skrivelse till Riksantikvarien den 5.11.1931 (SHM:s inventariehandlingar); Riksantikvarieämbetets skrivelse till O. Lindqvist den 6.11.1931 (SHM:s inventariehandlingar).

Äldre avbildningar: O. Lindqvist, teckning (färgkrita) 1930 (ATA).

Den tidigaste av mig kända uppgiften om att en runsten skulle ha funnits vid Berg, lämnar Hanna Ryd i en uppsats i *Meddelanden af Gestriklands Fornminnesförening 1916–17*. Hon skriver där, att Hamrånge socken äger »ett ganska betydande antal gravar» och fortsätter: »På en äng i Berg står även en rest sten ... Uppgiften om en sönderslagen och bortflyttad runsten från samma by har jag ej hittills lyckats kontrollera.»

I en skrivelse till Riksantikvarien av den 4.10.1930 lämnar fil. dr Olov Janse följande upplysningar:

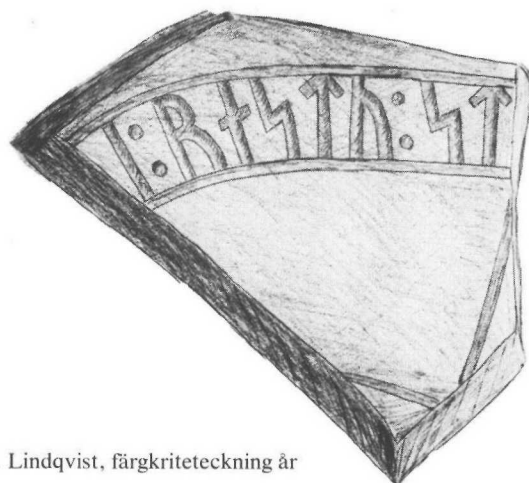

Fig. 105. Gs 22. Berg, Hamrånge sn. O. Lindqvist, färgkrititeckning år 1930.

»Enl. vad red. Modén i Gävle Dagblad meddelat undertecknad finnes ett runstensfragment förvarat hos mekanikern P. Lindqvist, Damastberg, Bergby . . . Fragmentet skulle enl. traditionen hava anträffats då Hamrånge kyrka revs för ett 80-tal år sedan. Målaren Olov Lindqvist, Birkagatan 5 a, Stockholm torde kunna lämna närmare upplysningar. Fragmentet är av röd Gävlesandsten och mäter i storlek 4×23×33 cm. Å stenen finnes en rad runor men ingen dekor.»

Med anledning av dessa uppgifter begärde ämbetet ytterligare upplysningar av de i Janses skrivelse nämnda personerna. Från »Mekanikern P. Lindqvist» i Bergby erhöll Vitterhetsakademien ett brev av följande lydelse: »Bergby den 3 November 1930 . . . Med anledning av Eder ärade skrivelse av den 27 Oktober angående runstensfrågmanntet får jag meddela att det är min Bror målaren Olov Lindkvist nu mera bosatt i Stockholm Birkagatan 21 n. b. in på gården som för flera år sedan vid något tillfälle kom över stenbiten i någon gård i Berg hvilken gård kommer jag ej ihåg på hans fråga var den blivit funnen har det svarats att en äldre länge sedan avliden mann skulle sagt att den blivit hittad vid gamla Kyrkan om vid rivningen eller förut kunde ej sägas och nu mer änn 81 år äfter det kyrkan revs går dät tyvärr ej att få några upplysningar där om ingen lever nu som var med då och kunde arbeta. Emellertid är runorna ristade på en ganska tunn sandstensflisa första runan skall vara ett i och äfter något tecken rastu mera kommer jag ej ihåg om dät är för när Redaktör Modén i Gevle Dagblad en gång under sistline sommar besökte mig frågade om han fick låna stenen med anledning av en då nära förestående inventering av Gästriklands fornminnen och jag ej kunde se något hinder därför lät jag herr Modén taga dän med sig dän har sedan ej återsänts hit. Min bror skall straxt äfter han kom över runstens biten ha teknat av runorna dels för att få dem lästa och dels för någon anmälan om fyndet män har nog ej lyckats äfter som stenen blivit kvar här i gården. Hög Aktningsfullt P. Lindkvist.»

Från Olov Lindqvist fick ämbetet ett par dagar senare följande upplysningar om runstensfragmentet: »Får härmed på grund av ingånget brev meddela det bemälda runstens fragment hittades i sockeln till mansgårdsbyggnaden vid Hemmansegaren Lars Anderssons gård i Berg Hamrånge Sn vid läggande av ny sockel. Andersson hade ingen aning om varifrån den kommit eller hur den kommit dit. Året före sin död skänkte han mig stenen men redan flera år förut hade jag avtecknat den och insändt i brev till Doct. Karl Starbäck, han meddelade sedan i brev, att han lemnat teckningen till vederbörande. Att stenen skulle kommit från gamla kyrkan tillåter jag mig betvivla. Jag kände och talade med några gamla, som voro med vid rivningen av gamla kyrkan och även vid byggandet av nya, men dom talade aldrig om någon sten med runor eller sk[r]ivtecken på vid dessa tillfällen. Den sten som fanns i gamla kyrkan ligger för övrigt dels i muren kring gamla kyrkogården där kyrkan hade sin plats dels i terasserna vid nya kyrkan. — Frag-

mentet är av rödaktig sandsten omkring 6 a 7 cmtr tjock och med form o text som medföljande teckning visar. Om den möjligen kan höra samman med den av Doct. Ryd funna söndriga runstenen vid gravhögen på Sundsmar hedarna eller om det funnits sådana vid de många forngravar som finnas här och där i byarna är för mig okänt då jag ej haft tillfälle följa de senaste av Doct. Ryd företagna forskningarna hemma i Hamrånge. Med utmärkt högaktning Olov Lindqvist.»

Ämbetet skrev därpå (11.11.1930) till redaktör Modén och framhöll bl. a. följande: »Enligt beskrivning tycks fragmentet vara en skärva av samma sten, varav Statens historiska museum har några andra bitar från Sundsmarsnäset, Axmar. Då det skulle vara av synnerligen stort intresse att alla skärvor av denna sten samlades till samma museum får jag härmed å Riksantikvariens vägnar anhålla, att Ni benäget ville insända stenen till Statens historiska museum. Det vore även av stort intresse om Ni samtidigt kunde meddela alla de upplysningar om stenen, som Ni möjligen kan lämna, då vi därigenom kanhända skulle kunna komma ytterligare något fragment på spåren.»

Modén sände in runstensfragmentet till SHM och det överlämnades av O. Lindqvist ett år senare (5.11.1931) som gåva till museet. Fragmentet har inv. nr 19756.

Mörkröd gävlesandsten. Mått: 35×32×4,5 cm. Runornas storlek 5,5–6 cm. Linjerna är breda med rundade kanter.

Inskrift:

... i : rastu : st ...

... ræistu ...

»... reste ...»

Till läsningen: 1 **i** är tydligt; likaså det följande skiljetecknet. 2 **r** har en ovanlig, **b**-liknande form; den nedre bistaven är dubbelt så stor som den övre och avslutas vid ramlinjen, ett långt stycke från huvudstaven. 3 **a** har dubbelsidig, högt ansatt bistav. Ingen runa finns mellan 3 **a** och 4 **s**. I 5 **t** utgår bistavarna från ramlinjen; i 6 **u** däremot från huvudstaven, 1,5 cm nedanför huvudstavens topp. Högra bistavarna från ramlinjen; i 6 **u** däremot börjar bistaven i huvudstave, 1,5 cm nedanför huvudstavens topp. Högra bistaven i 8 **t**, som når fram till fragmentets kant, har i brottet förlorat ett kort stycke av sin avslutning.

Det skulle naturligtvis ligga nära till hands att förmoda, att fragmenten Gs 22 Berg och Gs 21 Axmar, Sundsmarnäset kunde utgöra stycken av en och samma runsten, även om avståndet mellan fyndplatserna är avsevärt – över 15 km. Emot en sådan förmodan talar emellertid vissa olikheter i huggningstekniken och smärre avvikelser i ett par av runornas utformning. Av dessa skäl har fragmenten upptagits under var sitt nummer.

ORDFÖRTECKNING

ā prep. 'på', 'i': **a** 13.
allr adj. 'all', 'hel': pl. nom. **alir** 11.
andi m. 'ande', 'själ': sg. dat. **onta** 2, 15.
at prep (m. ack.) 'efter', 'till minne av': **at** 4, 7, 9(?).
austarla adv. 'österut': ...**arla** 17(?).
böndi m. 'make', 'ähta man': sg. ack. **bunta** 1, **bu** ... 4.
brōðir m. 'broder': sg. ack. **brupur** 7, **brupur** 9, **brur** 13 (2 ggr); pl. nom. **brupr** 11.
bæztr adj. superl. 'bäst': sg. nom. m. - **str** 14(?).
dauðr adj. 'död': sg. nom. m. **taupr** 13.
drunkna vb 'drunkna': pret. 3 sg. **prukn -pi** 7.
en konj. 'men', 'och': **in** 1, 11, 13.
faðir m. 'fader': ack. **faur** 11, **fap**- 8(?).
fagr adj. 'vacker': best. n. pl. ack. **faikrn** 19(?).
fara vb 'fara': pret. 3 sg. **fur** 13.
fōra vb 'föra': pret. 3 sg. **furpi** 13.
Guð m. 'Gud': nom. **kup** 2, 11, 12, 13, ... **p** 15, gen. **kups** 11, 12, 13.
haggva vb 'hugga': pret. 3 sg. **h** 12(?), **miek** 19(?).
hann pron. 'han': **han** 8, **hon**, **h -n** 13, gen. **hons** 11, 12, 13, **ons** 19.
hialpa vb 'hjälpa': pres. konj. 3 sg. **hialbi** 11, 12, 13, **iulbi** 15, **ilubi** 2.
inuart 19(?).
kaupa vb 'köpa': pret. 3 sg. **kyfti** 14(?).
kunna vb 'kunna': pres. 3 sg. **kan** 19(?).
land m. 'land': sg. gen. **lans** 13(?).
lāta vb 'låta': pret. 3 sg. **lit** 1, 9(?), 12, 13, 16a, 19; pret. 3 pl. **litu** 11, 15.
litsia 15.
læiðangr m. 'ledning': sg. ack. **lank** 13(?).
māgr m. 'måg', 'frände genom giftermål', 'svåger': sg. ack. **maki** 4.
marka vb 'märka', 'rista': pret. 3 sg. **markapi** 11; pret. 3 pl. **markapu** 13.
meðr prep. 'med': **mir** 13.
mōðir f. 'moder': sg. nom. **mupir** 7, 11, 12, 13, 19(?); ack. **mopur** 6, **mupur** 9.

ok konj. 'och': **ok** 2 (2 ggr), 9 (2 ggr), 14 (2 ggr), 15, **uk** 4, 9, 11 (3 ggr), 12, 13 (2 ggr); **auk** 12 (2 ggr), 18c(?).
os ... 18a. Jfr *Asmundr*.
rētta vb 'uppressa': inf. **rita** 11, 12, 13; pret. 3 sg. **riti** 7; pret. 3 pl. **ritu** 14.
rētr adj. 'rätt', 'riktig': pl. ack. f. **ritar** 11, 12.
rīsta vb 'rista': inf. [**ri**]**sta** 16a, **Ris** 9(?); pret. 3 sg. **risti** 4.
rūn f. 'runa': pl. ack. **runor** 11, 12, ack.(?) **runar** 17.
ræisa, *rēsa* vb 'resa', 'uppressa': inf. **raisa** 19, **resa** 1, **-a** 4; pret. 3 pl. **restu** 15, **rastu** 22.
sāl f. 'själ': sg. dat. **sal** (el. **salu**) 11, 12, 13.
sār pron. 'den': sg. nom. **sar** 14; pl. nom. m. **par** 1, 12, **pair** 12, 13, **pir** 14.
sāsi pron. 'denne': sg. ack. m. **pino** 7, 11, 12, **pana** 16b; pl. ack. n. **pesa** 19, **pisa** 19(?).
siionum 19(?).
sinn pron. 'sin': sg. ack. m. **sin** 1, 2, 4, 7, 9, 11, 12, 13 (2 ggr), 19, **si** - 7; f. **sina** 9, **sena** 6.
sitia vb 'sitta': pret. 3 sg. **sat** 11(?).
smiðr m. 'smed': pl. gen. **smipa** 14.
sniallr adj. 'rask', 'kvick': sg. ack. m. **snilan** 2.
stæinkumbl n. 'stenkummel', 'minnesmärke': pl. ack. **stain** × **kumbl** 19.
stæinn m. 'sten': sg. ack. **stain** 1, 11, **stin** 4, 7, 12, 14, **sten** 15, **s** - 13, **st** ... 22.
sunr m. 'son': sg. nom. **sun** 9, 11; ack. 12, 19(?).
u -msr 12. Jfr *Asmundr*.
vera vb 'vara': pret. 3 sg. **uas** 7, 8, **u -r** 19; 3 pl. **uar** - 12, **ua** ... 12.
verða vb 'bliva': pret. 3 sg. **uarþ** 13.
vestarla adv. 'västerut': ... **-arla** 17(?).
vestr adv. 'väster', 'västerut': **uist** 8.
þā konj. 'då': **þo** 13(?).
æftir prep. 'efter': **eftir** 1, 9, 16a, **eftir** 9, 14, 19, **aftir** 4, **yftir** 6, **abtir** 11, 12, 13, **-btir** 21, **ab** - **-r** 13, **eftr** 15.